

Kåre Svebak, pensj statsstip.

KRISTENTROENS «HOVEDSAK» ELLER «KJERNE»?

Billedspråk om kristentroen appellerer til fantasien og sløver tanken. Metaforen «kjerne» etablerer forestillingen om en idé, og det med forførende virkning. Men ordet «kjerne» fins ikke i Bibelen.

I likhet med Martin Luther bruker heller ikke Konkordiebokens bekjennelsesskrifter denne metafor, men taler på nytestamentlig vis om hovedsak, hovedstykke, hovedpunkt o. l. i en lærehelhet. Hovedsaken består i syndenes forlatelse kun på grunn av Jesu Kristi fortjeneste. Dens motstykke er Guds morallov, sammenfattet i det doble kjærlighetsbud (jf forholdet Tibudsloven og Troen i Luthers katekismer). Dette er etablert ordbruk i den wittenbergske reformasjon.

Den oppstandne Jesus er kilden til denne ordbruk om hovedsaken i den bibelske lærehelhet: Guds løfter til kirkens fedre i den gamle pakt er oppfylt i en bevitnet Jesus-historie om hans persons hemmelighet og lidende lydighet, Jes 53, Lk 24:25f, 44. Denne lærehelhet fremgår av Det gamle testamente, utlagt av dets Herre og gitt videre til kirken i og med det apostoliske ord.

1. «HOVEDSTYKKET» I DEN GUDGITTE LÆREHELHET

Apologien 4:2, 5

Striden om forholdet mellom Guds lov og løfte handler «om *hovedpunktet* i den kristne lære. Når det blir forstått rett, kaster det glans over Kristi ære og gjør den stor, og gir de gudfryktige samvittigheter den trøst de trenger i rikelig mål. /.../ Hele Skriften bør deles i disse to hoveddeler: Loven og løftene. Noen steder fremstiller den loven. Andre steder fremstiller den løftene om Kristus, enten i det den lover at Kristus skal komme, og tilbyr forlatelse for syndene, rettferdiggjørelse og evig liv for hans skyld, eller i det Kristus, etter at han er kommet, i evangeliet lover syndenes forlatelse, rettferdiggjørelse og evig liv. Med «loven» mener vi i denne diskusjon De ti bud, hvor som helst de forekommer i Skriften.»

Sitatet markerer ingen idè om Guds nåde, men Guds nådetilsagn begrunnet i en dennesidig historie, avsluttet i fortid og tilsagt med ord forkynt i nåtid.

Apologien 28:13

Den augsburgske bekjennelse art 4 sier «at syndenes forlatelse blir mottatt av nåde, ved troen, for Kristi skyld. Dersom ikke dette er *evangeliets egen stemme* /.../ da må vi med rette bli straffet. Men din død er et vitne, din oppstandelse er et vitne, Den Hellige Ånd er et vitne, hele din kirke er et vitne om at denne sannhet er evangeliets mening, at vi får del i syndenes forlatelse, ikke for våre fortjenesters skyld, men for din skyld, ved troen.»

Hovedsaken er «evangeliets stemme»: Syndenes forlatelse for Kristi fortjenestes skyld, mottatt av nåde, ved tro. Denne «stemme» henviser ikke til «noe» vi skal forestille oss, men tilsier Guds gaverettferdighet begrunnet i foreningen av Gud og menneske i Kristi person og hans lidende lydighet (art 3). Dette har Gud stadfestet sitt forsoningsverk ved å reise Kristus opp fra de døde. Vi anvender Guds verk, enhver på seg selv, fordi Gud Helligånden vitner med Kristi ord, og hele Kristi kirke vitner med ham. Alt henger sammen i den bibelske lærehelhet.

Store Katekisme, andre artikkel, 27-31.)

«Hvis noen spør deg: «Hva tror du om Jesus Kristus etter den andre trosartikkel?» Da skal du svare ganske kort: «Jeg tror at Jesus Kristus, den sanne Guds Sønn, er blitt min Herre.» /.../ Det betyr at han har gjenløst meg fra synden, fra djevelen, fra døden og fra alt ondt. Før dette hadde jeg ingen herre og konge, men var fange under djevelens makt. Jeg var dømt til døden og fanget i synd og blindhet. /.../ Det fantes intet råd, ingen hjelp, ingen trøst for oss – før denne Guds enbårne og evige Sønn i sin grunnløse godhet forbarmet seg over vår jammer og elendighet og kom fra himmelen for å hjelpe oss. Slik er disse tyranner og fangevoktere blitt fordrevet, og i deres sted er Jesus Kristus kommet, han som er Herre til liv, til rettferdighet, til alle goder og til frelse. Han har revet oss elendige, fortapte mennesker fra helvetets gap; han har vunnet oss, gjort oss frie, og bragt oss på nytt inn under Faderens behag og nåde. Han har gjort oss til sin eiendom og tatt oss under sitt vern og sin beskyttelse for å kunne styre oss med sin rettferdighet, visdom, makt, liv og salighet.

Så kan vi uttrykke *hovedinnholdet* i denne artikkel slik: Det lille ord «Herre» betyr ganske enkelt det samme som gjenløser (frelser). Og det betyr at han er den som har ført oss tilbake fra djevelen til Gud, fra død til liv, fra synd til rettferdighet, og som nå bevarer oss der.

De andre delene i artikkelen tjener ganske enkelt til å klargjøre og uttrykke hvordan og med hvilke midler denne gjenløsning er skjedd – det vil si hvor mye den kostet ham, og hva han gjort og våget for å vinne oss og føre oss inn under sitt herredømme.»

Her viser Luther bekjennelsen til Jesus som «Herre» er ubegripelig uten ord om Jesu persons hemmelighet og hvor dyrt vi er kjøpt (jf LK forkl 2 trosart).

Schmalkaldiske Artikler, B del 2 art 5

Denne artikkel markerer *hovedsaken* ved hjelp av skriftbevis. Jesus Kristus vår Gud og Herre er «død på grunn av våre synder og oppstått på grunn av vår rettferdighet», Rom 4:25 (e lat tekst). Luther siterer også Joh 1:29, Jes 53:5f, Rom 3:23-26, 28, Apg 4:12, som hver for seg og til sammen begrunner konklusjonen:

«Ettersom nå slike ting må tros og ikke kan nås eller fattes på annen måte ved gjerning, lov eller fortjeneste, er det klart og sikkert at kun en slik tro gjør oss rettferdige /.../ Fra denne artikkelen kan man ikke vike eller gi etter om så

himmel og jord falt /.../ Av denne artikkelen avhenger alt det som vi lever og lærer mot paven, djevelen og verden. Dette må vi være fullvisse om og ikke tvile. Ellers er alt tapt og paven, djevelen og alt som er mot oss, beholder seieren og får rett.»

Tankevekkende er henvisningen til *Jes 53*. Den stiller Kristi embete og verk i Bibelens sentrum. De andre henvisningene ser dette sentrum i lys av oppfyllelsen, hvor syndenes forlatelse for Kristi skyld hører sammen med Kristi person og lidende lydighet. Åpenbaringsordets Gud har gitt kunnskapen om sine løfter oppfylt i Jesu offerdød og hans seier på korset. Men uten Det gamle testaments vitnesbyrd blir Jesus-historien utlevert til vilkårlige tolkninger. Vi er henvist til den rett utlagte Skrift fra dens Herre, gitt kirken i og med apostelordets lære. Alt henger sammen i denne frelseshistoriske tolkningssirkel.

Konkordieformelen, Grundig forklaring 3:6

Henvisningen til Apologiens ord gjelder «*hovedpunktet* i hele den kristne lære» (ovf Apol 4:2): «uten den kan ikke noen engstelig samvittighet ha en varig trøst eller kjenne rett rikdommen i Kristi nåde. Slik har også Dr. Luther skrevet: «Hvor denne ene artikkel blir bevart ren, der forblir også kristenheten ren, uten noen sekter. Hvor den derimot ikke blir bevart ren, der er det ikke mulig å verge seg mot en eneste villfarelse eller sektånd.»

Luther-henvisningen gjelder en utleggelse av Salme 117, fulgt opp med bibelsteder om fariseismens surdeig (1 Kor 5:6, Gal 5:9) og ord om apostelens bruk av avvisende uttrykksmåter (*uten lov, uten gjerninger, av nåde*). Uten nei til vrang lære, blir frelseslæren en lære for de kvalifiserte.

Eksemplene fra Konkordieboken viser til «hovedstykket» i en gudgitt lærehelhet. Jesu person og hans verk er alltid innordnet tydingen i Det gamle testaments skrifter om hans offerdød og seier over Guds fiendemakter. Jeg følger opp med eksempler fra min samling Luther-sitater til katekismebruk (digitalt tilgjengelig på FBB's ressursider under vignetten «katekisme»):

Fra en preken over Joh 15:5-15 (14.5.1525).

«Det er *rettferdiggjørelsens hovedstykke* at jeg tror Kristus er gått til Faderen, selv om jeg ikke ser det. Deretter kommer et annet lys i hjertet, hvor dette blir forkynt og jeg tror. /.../ Dette er et kristenmenneskes rettferdighet: Jesus Kristus, som er død og oppstanden og sitter ved Guds høyre som Herren over alle ting. Der er vår rettferdighet.

Verden ser den nedenfra i vår egen gjerning, gir enhver hva hans er, men slikt gjelder ikke for Gud. For ham er bare èn rettferdig - Kristus som er død og har gått til Faderen. Så er all min rettferdighet ingenting på jorden, men skjult i troen. Si derfor: Min rettferdighet sitter ved Guds høyre, for Kristus er min egen, han som døde. Der er min trøst. Jeg har ingen annen gjerning, ingen an-

nen fromhet. Kun ved denne Kristus er jeg rettferdig /.../ Altså blir ikke en kristen født ved gjerninger, men ved prekenen kun ved å høre, for kraften er Den Hellige Ånd.»

Fra Store Galaterbrevskommentar. Gal 3:2.

De som innehar bispeembetene (den tids kirkefyrster) ville presse de evangeliske til den innrømmelse «at vi ikke blir rettferdiggjort ved troen alene, men ved den tro som er formet av kjærligheten. Men imot dem setter vi boken om Apostlenes gjerninger. Måtte de lese den og begrunne de ting som der fortelles. Da skulle de finne at *hovedinnholdet* og den samlende linje i denne bok er nettopp den setning, at vi blir rettferdiggjort kun ved troen på Kristus uten gjerninger, at Den Hellige Ånd gis utelukkende ved troens preken ved evangeliets ord, og ikke ved lovens ord eller dens verk.»

Rom 5:15. Epistelpr, Andre Påskedag (28.3.1524).

«Dette er *hovedstykket*: Skal man forkynne at Kristus måtte lide, må følgen være at alt som har noen glans for verden, ingenting er. Gud omgås ikke med ord, men med gjerninger. Ved ham må du komme til herlighet og alt ditt gå under. /.../ Ved gaven, dvs med Den Hellige Ånd, er lovens oppfyllelse begynt i den kristne, men ved nåden er den oppfylt, nemlig med syndenes forlatelse.»

Fra en preken over Joh 10:12-42. (5.5.1538).

«- når du kommer til Kristus, som ren, hellig og uskyldig er, da kan du si: Selv om jeg ikke har holdt budene, så har Kristus oppfylt dem. Men hva angår det deg, sier djevelen, at Kristus er hellig. Vel, det angår meg fordi han ikke døde for seg selv, men for meg, for han gav sitt liv for sauene og sier: Jeg gjenoppstår for sauene. /.../

Hovedlæren må bestå, for den er Den hellige kirkes preken. Derfor må den bestå inntil verdens ende, om det så var bare spotterne ved korset som forkynte den. Og de som forkynner den, de er de sanne apostler og biskoper fordi de forkynner den Herre Kristus, slik Herren sier til apostelen: «Det er ikke dere som taler, men det er deres Faders Ånd som taler i dere.» (Mt 10:20.) Og atter: - «Jeg vil i samme stund gi dere hva dere skal tale.» (v 19b). Munnen er vel deres, men jeg vil lage det slik at den er min munn, og jeg vil gi dere en slik visdom, at hverken ulven eller andre motstandere kan stå imot. For alt som ikke har dette ene til innhold \neg at Kristus døde for oss, det er forgyeves og hjelper ikke til salighet.»

Fra en epistelpr 2 Juledag. (Tit 3:4-7)

”Dåpen rensar og frelser mennesket helt og på en gang, så ingenting trengs mer til *troens hovedstykke* og vår frelses arv enn troen på denne nåde. Dette gjorde dåpen for at vi alltid må bli frelst av ren nåde, uten gjerning og fortjeneste, og for at det til evig tid må finnes en ren kjærlighet i oss, med lov, takk og ære for en slik Guds barmhjertighet, uten det minste behag i vår egen evne eller med-

virkning. Gud frelste oss ”ikke på grunn av rettferdighetsgjerninger som vi hadde gjort, men etter sin barmhjertighet” (Tit 3:5a). /.../ Han overfører saken helt til den nye fødsels bad fornyelsen, Den Hellige Ånd, Kristus og hans nåde. /.../

La derfor alle, både verdslige og åndelige representanter skinne som best de kan, la messeprester, munk og nonner skinne, la alle rettskafne menn og kvinner glimre med ærbart liv så mye de kan, ja, la dem til og med oppvekke døde – er ikke troen på Kristus der, så er det en ren nullitet. /.../ Derfor: Pass deg for ulvene i saueham, og lær deg å holde fast ved Kristus i en tro som er rett og fri.”

Fra en preken over 1 Kor 11:23-25. (6.4.1534)

Hovedsaken i Herrens Nattverd er ikke vår lovprisning. Kristus «kan si: Jeg trenger ikke din lovprisning. Jeg kan godt unnvære den. Jeg er den samme enten du lovpriser meg eller ikke. Jeg er Guds Sønn.» – Han forblir den samme, hverken bedre eller dårligere med min lovprisning. Men vi befinner oss i nød. Derfor innstiftet han nattverden oss til gode.»

2. METAFOREN «KJERNE» ANVENDT PÅ EVANGELIET

En metafor er et språklig bilde som fremhever likhet mellom to ulike ting ved å si at det ene er det andre. Billedbruken består av tre elementer: (1) **Emnet** eller det som sammenlignes med noe annet. (2) **Bildet** eller det som emnet blir sammenlignet med. (3) **Likhetspunktet** eller det som emnet og bildet har felles. Metaforen trer *istedenfor* det emnet som skal beskrives, og er følgelig noe annet enn en sammenligning ved hjelp av ordene «som» eller «lik» (simile).

Det er sagt om bildende kunst at «et bilde lyver mer enn tusen ord». En kjerne får vi tak i ved enten å knuse skallet eller fjerne fruktkjøttet. Anvendt på det bibelske evangelium, trer metaforen istedenfor den bibelske lærehelhet og fremtvinger følgende spørsmål: Hva må rangeres som mindre viktig, uviktig eller vrakes for å få tak i det «opprinnelige» evangelium i Bibelen og bekjennelseskraftene? Med hvilken myndighet eller kvalifikasjon sorterer man, og hvilke interesser skal denne sortering tjene? Et eksempel:

«Den Jesus evangeliene forteller om er ett med Herren i Det gamle testamente. Han er Guds ansikt for oss, og gjennom ham viser Gud seg for oss som den som møter oss med ubetinget nåde og kjærlighet. Han som er himmelens og jordens Skaper, ser hver enkelt av oss og vil oss vel.»

Eksemplet minner om billig nåde den største villfarelse i vår tid, og om det solidaritetsevangelium som gjennom prof. Jakob Jervell (d 2014) gjennomsyrrer folkekirken. Kontrasten til ovenstående sitater fra Konkordieboken og Luther aktualiserer prekenembetets gudgitte oppdrag og fullmakter. Kjerne-metaforen danner premisset for den åpne samtale og psykososiale dynamikk i retning ønsket konklusjon. Fenomenet kalles *metaforisk manipulasjon*.

3. KONKLUSJON

Åpenbaringsordets Gud har ikke utlevert evangeliet til våre forventnings- og forståelseshorisonter, men gjort evangeliet tilgjengelig for menneskene i en bevitnet frelseshistorie, slik den står skrevet. Dens tolkningssirkel er Guds løfter og deres oppfyllelse i den bevitnede historie om Jesu persons hemmelighet, lidelse, død og legemlige oppstandelse (1 Kor 15:3 (jf Mt 16:21)).

Ingen kan fatte denne tolkning av egen fornuft. En lidende Messias var ubegripelig for Peter den gang ved Cæsarea Filippi, og senere i øversteprestens forgård. Men da den oppstandne Kristus forbarmet seg over ham og gjeninnsatte ham i apostelembetet, da ble Jesus-bildet endevendt med kunnskapen om «vår Guds og Frelasers Jesu Kristi rettferdighet», 2 Pet 2:1. Utrustet med Helligåndens gaver på Pinsedagen, formidlet Peter korsets visdom med livet som innsats.

Guds profeter i den gamle pakt profeterte «om Kristi lidelser og herligheten deretter», og tjente oss med den rettferdighet som evangeliet åpenbarer i Guds Sønnns lidende lydighet, 1 Pet 1:10-12 (jf Joh 17:3, Rom 1:2-5, 1 Kor 2:2, Jud 1:3). I denne sammenheng står kristentroens hovedsak, først stadfestet med Guds vitnesbyrd, som reiste Jesus opp fra de døde, og senere med skriftbevis på apostolisk vis. En hel Bibel bevitner hovedsaken: syndenes forlatelse kun på grunn av gudmenneskets lidende lydighet i alles sted. Konkordiebokens bekjennelser har kirkerettslig gyldighet i kraft av den rett utlagte Skrift fra dens Herre, og fra ham har prekenembetet sin myndighet, autoritet og kompetanse: å forkynne i Jesu navn omvendelse og syndenes forlatelse for alle folk, Lk 24:47. Ordren legitimerer menighetens virksomhet under alle forhold, for marsjordren står fast.

Bibeltroskap kjennes på troskapen mot det apostoliske ord. Den er ingen naturgitt dyd. Troskapen må tilkjempes under nådens himmel. Den oppstandne oppmuntrer: «Vær trofast inntil døden, så vil jeg gi deg livets krone», Åp 2:10b.

Vil vi fremstå som Bibel- og bekjennelsestro, må vi unngå å bruke kjerne-metaforen om den nytestamentlige tro, og i stedet tale på sakssvarende vis om «hovedstykket» i den bibelske lærehelhet.